

Timishev proti Rusku, rozsudek ze dne 13. 12. 2005

Stěžovatel: Timishev

Žalovaný stát: Rusko

Číslo stížnosti: 55762/00 a 55974/00

Datum: 13.12.2005

Článek Úmluvy: čl. 11

čl. 14

čl. 2

čl. 27

čl. 3

čl. 34

čl. 4

čl. 41

čl. 44

čl. 7

čl. 8

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: diskriminace, právo na vzdělání, rasa, svoboda pohybu, zásah

Významnost: 1

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

DRUHÁ SEKCE

13. prosince 2005

VĚC TIMISHEV

(rozsudek ve věci Timishev v. Rusko)

Evropský soud pro lidská práva - Druhá sekce (dále jen „Soud“) zasedající jako senát, který tvořili soudci A.B. Baka, předseda, I. Cabral-Barreto, V. Butkevych, M. Ugrekheldze, A. Kovler, A. Mularoniová a E. Fura-Sandstromová a dále S. Dolléová, tajemnice sekce, po projednání v neveřejném zasedání dne 22. listopadu 2005, vynesl uvedeného data následující rozsudek:

POSTUP

1. Případu předcházely dvě stížnosti (č. 55762/00 a č. 55974/00) proti Ruské federaci, předložené Soudu podle čl. 34 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“)

ruským občanem Ilyasem Jakubovičem Timishevem ve dnech 25. února a 9. března 2000.

2. Ruská vláda (dále jen „Vláda“) byla zastoupena svým zmocněncem, P. Laptěvem, zástupcem Ruské federace při Evropském soudu pro lidská práva.
3. Stěžovatel zejména tvrdil, že byl porušen čl. 2 Protokolu č. 4 k Úmluvě, a to samostatně nebo ve spojení s čl. 14 Úmluvy tím, že mu dne 19. června 1999 nebylo dovoleno vstoupit do Kabardino-Balkarie, a to pro jeho čečenský etnický původ. Stěžovatel dále tvrdil, že bylo porušeno právo jeho dětí na vzdělání ve smyslu čl. 2 Protokolu č. 1.
4. Stížnosti byly přiděleny druhé sekci Soudu (ustanovení 52 § 1 Jednacího řádu Soudu).

V rámci této sekce byl vytvořen senát (čl. 27 § 1 Úmluvy) za účelem posouzení případu (ustanovení 26 § 1 Jednacího řádu Soudu).

5. Dne 8. července 2003 senát stížnosti spojil a přijal rozhodnutí o částečné nepřipustnosti.
6. Rozhodnutím ze dne 30. března 2004 prohlásil senát stížnosti za částečně přípustné.
7. Dne 1. listopadu 2004 změnil Soud složení svých sekcí (ustanovení 25 § 1 Jednacího řádu Soudu). Tento případ byl přidělen nově vytvořené Druhé sekci (ustanovení 52 § 1 Jednacího řádu Soudu).
8. Jak stěžovatel, tak i Vláda předložili svá stanoviska k meritů věci (ustanovení 59 § 1 Jednacího řádu Soudu).

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

1. Okolnosti případu
2. Stěžovatel se narodil v roce 1950 a žije ve městě Nalčik, v Kabardino-Balkarijské republice Ruské federace. Je právníkem.
3. Co do etnické příslušnosti je stěžovatel Čečen; narodil se v Čečenské republice a žil zde. Dne 31. prosince 1994 byl jeho majetek v Grozném zničen při vojenské operaci. Od 15. srpna 1996 žije stěžovatel v Nalčiku jako nucený emigrant.
4. V roce 1997 požádal stěžovatel o registraci svého trvalého pobytu v Nalčiku. Jeho žádost byla zamítnuta s ohledem na místní zákon Kabardino-Balkarie, zakazující bývalým rezidentům Čečenské republiky získat trvalý pobyt v Kabardino-Balkarii. Zamítnutí žádosti místními orgány bylo potvrzeno Městským soudem v Nalčiku dne 19. září 1997 a Nejvyšším soudem Kabardino-Balkarijské republiky dne 23. října 1997.
5. Odmítnutí vstupu do Kabardino-Balkarie
6. Dne 19. června 1999 cestoval stěžovatel se svým řidičem autem z Nazranu v Republice Inguško do Nalčiku v Kabardino-Balkarijské republice. O následujících událostech strany předložily rozdílné verze.
7. Podle stěžovatele bylo asi ve 3 hodiny odpoledne jejich auto zastaveno na kontrolním stanovišti Uruk, na administrativní hranici mezi Ingušskem a Kabardino-Balkarií. Policisté kabardino-balkarijského Státního inspektorátu pro bezpečnost silničního provozu mu zabránili ve vstupu s odvoláním na ústní instrukci Ministerstva vnitra Kabardino-Balkarie nedovolit vstup osobám čečenského původu. Stěžovatel se musel vrátit a jet 300 km po objížďce, aby se dostal do Nalčiku přes jiné kontrolní stanoviště.

PODLE VLÁDY SE STĚŽOVATEL SNAŽIL PŘEDBÍHAT VE FRONTĚ AUT ČEKAJÍCÍCH NA ODBAVENÍ NA KONTROLNÍM STANOVIŠTI, AVŠAK BYLA MU ODMÍTNUTA PŘEDNOST A MUSEL SE VRÁTIT.

14. Stěžovatel podal žalobu u soudu na údajně nezákonné jednání policistů; dále požadoval náhradu morální újmy.
15. Dne 25. srpna 1999 Městský soud v Nalčiku stěžovatelovu žalobu zamítl, když konstatoval toto:

„Nařízením náčelníka Státního inspektorátu pro bezpečnost silničního provozu Kabardino-Balkarijské republiky (č. 68 ze dne 21. června 1999) z důvodu složité operační situace na administrativní hranici s Čečensko republikou ... s cílem zabránit a skoncovat se vstupem do měst a vesnic občanům s teroristickými a protispolečenskými úmysly ... nařídila policie pro silniční provoz posílit bezpečnostní opatření od 14 hod. 19. června 1999 až do odvolání. Policie dále dostala rozkaz provádět na kontrolních stanovištích přísnější kontroly vozidel a cestujících.

Policisté M.,K.aM. svědčili před soudem v tom smyslu, že onoho dne byla na kontrolním stanovišti Urukhl dlouhá fronta nákladních i osobních aut čekajících na přejezd a na registraci. Auto, v němž pan Timishev cestoval, se pokoušelo ve frontě předjíždět, avšak bylo mu odmítnuto přednostní odbavení a dostalo pokyn čekat, až na ně dojde řada. Žádný z policistů nikomu neodmítl vstup do Kabardino-Balkarie pro jeho etnický původ, včetně pana Timisheva. Zmíněného dne byl povolen vstup více než sedmdesáti autobusům s Čečeny. Avšak pan Timishev obvinil policisty, že mu svévolně odmítly vstup proto, že je Čečen. Předložil svůj průkaz advokáta a uvedl, že pracuje v Nalčiku.

Soud má za to, že policisté jednali v souladu se zákonem o policii. I když pan Timishev předložil svůj průkaz advokáta, bylo v něm uvedeno, že je advokátem v Grozném a nikoli v Nalčiku; pan Timishev nepředložil policistovi svůj pas nebo cestovní příkaz nebo migrační kartu. Pan Timishev tento fakt nepopřel. Podle názoru soudu, i kdyby pan Timishev a jeho řidič byli měli tyto doklady, byli by museli čekat, až na ně přijde řada v souladu s výše uvedeným nařízením.

Za těchto okolností soud nemá žádný důvod dospět k závěru a pan Timishev nepředložil žádný důkaz, že bylo porušeno jeho právo na svobodu pohybu po ruském území. Kromě toho, pan Timishev dojel do Nalčiku téhož dne přes kontrolní stanoviště Nižnij Kurp.“

16. Dne 21. září 1999 Nejvyšší soud Kabardino-Balkarijské republiky po odvolání stěžovatele potvrdil rozsudek ze dne 25. srpna 1999. Soud zdůraznil, že důkazní břemeno spočívalo na stěžovateli, který neprokázal, že mu byl odepřen vstup pro jeho čečenský původ.
17. Stěžovatel si rovněž stěžoval ruskému ombudsmanovi a generálnímu prokurátorovi Ruské federace.
18. Dne 1. února 2000 prokurátor z hlavního ředitelství Generální prokuratury pro Severní Kavkaz informoval stěžovatele, že po prošetření faktů nařídila prokuratura Ministerstvu vnitra Kabardino-Balkarije odstranit porušování článku 27 ruské Ústavy, jehož se dopustili policisté Státního inspektorátu pro bezpečnost silničního provozu, a přijmout opatření k tomu, aby se podobná porušování v budoucnu neopakovala. Relevantní část zprávy o porušování, připojená k nařízením ze dne 19. srpna 1999, zní takto:

„Generální prokuratura přešetřila stěžovatelovu stížnost ohledně nezákonného jednání policistů. ... Bylo zjištěno, že dne 19. června 1999 stěžovatel a jeho řidič V., cestující z města Narzan vozem VAZ-2106, byli zastaveni policistou K. na kontrolním stanovišti Urukhl za účelem prohlídky auta a zjištění totožnosti; po zjištění totožnosti jim byl odepřen vstup do Kabardino-Balkarije.

Mladší seržant K. ve své výpovědi uvedl, že při nástupu do služby obdržel ústní pokyn od velitele směny, důstojníka M., aby nepovolil osobám čečenského původu cestujícím soukromým autem z Čečenské republiky vstup do Kabardino-Balkarije. Z vysvětlení podaného důstojníkem M. vyplývá, že on sám obdržel obdobný ústní pokyn od sloužícího operačního důstojníka Ministerstva vnitra Kabardino-Balkarije ... Na základě výše uvedeného byl stěžovateli a jeho řidiči odepřen vstup do Kabardino-Balkarije, i když ti se nijak neangažovali v nezákonné činnosti. ...

Jednáním policistů tak došlo k hrubému porušení ústavních práv ruských občanů čečenského etnického původu, kteří se mohou volně pohybovat po území Ruské federace. ... Tyto neoprávněné zásahy do zásady panství práva byly způsobeny neodpovědným přístupem dopravních policistů k

jejich profesním povinností a špatným dohledem nad jejich jednáním ze strany vedení odboru dopravní policie Ministerstva vnitra Kabardino-Balkarije. ...“

19. Dne 3. března 2000 generálporučík Shogenov, ministr vnitra Kabardino-Balkarijské republiky, zaslal souhrn nálezů vnitřního šetření aktivistovi za lidská práva, který předložil stížnosti jménem stěžovatele. Na souhrnu nebylo uvedeno datum a byl podepsán plukovníkem Termižanovem, zástupcem vedoucího odboru pro vnitřní bezpečnost Ministerstva vnitra, potvrzen plukovníkem Kerefovem, vedoucím odboru pro vnitřní bezpečnost, a schválen samotným ministrem vnitra. V souhrnu bylo uvedeno následující:

„Při výslechu ... úředníky prokuratury Kabardino-Balkarijské republiky K. (policista, který stěžovatele zastavil) vypověděl, že při nástupu do služby obdržel ústní pokyn od velitele směny, důstojníka M., aby nepovolil osobám čečenského původu cestujícím soukromým autem z Čečenské republiky vstup do Kabardino-Balkarijské republiky. M. odůvodnil tento pokyn odkazem na podobný pokyn, který předtím obdržel od zástupce vedoucího Policie pro veřejnou bezpečnost Ministerstva vnitra plukovníka Efendijeva. ...“

Dne 25. srpna 1999 ... Městský soud v Nalčiku rozhodl zamítnout stěžovatelovu stížnost, protože policisté, kteří původně tvrdili, že nedovolili uvedeným osobám vstoupit do Kabardino-Balkarijské republiky v důsledku ústního pokynu plukovníka Efendijeva, před soudem trvali na tom, že stěžovatel a jeho řidič chtěli projet kontrolním stanovištěm bez čekání ve frontě, v čemž jim bylo zabráněno, načež oni odjeli. ...“

Souhrn dále pokračoval oceněním výsledků dosažených místními policisty na kontrolních stanovištích, kteří zabavili velké množství zbraní, drog, padělaných peněz, atd. a zadrželi mnoho uprchlíků před spravedlností. Plukovník Termižanov učinil tento závěr:

„1. Informace o zákazu vstupu do Kabardino-Balkarijské republiky stěžovateli a jeho řidiči ze strany policistů na kontrolním stanovišti Urukch pro jejich etnický původ ... je možné pokládat za nepravdivé na základě právně závazných soudních rozsudků v této věci.

2. Pro své špatné morální a profesionální kvality, které vyšly najevo při vynášení jejich odporujících si prohlášení ombudsmanovi, prokuratuře a Městskému soudu v Nalčiku a Nejvyššímu soudu Kabardino-Balkarijské republiky ohledně okolností zákazu vstupu stěžovatele a jeho řidiče, budou policisté M. a K. ze Státního inspektorátu bezpečnosti silničního provozu podrobeni disciplinárnímu řízení. Avšak vzhledem k tomu, že stěžovatelova stížnost byla Městským soudem v Nalčiku a Nejvyšším soudem zamítnuta jako neopodstatněná, M. a K. budou vyslechnuti na schůzce vedoucích Státního inspektorátu bezpečnosti silničního provozu a opatření budou oznámena odboru pro vnitřní bezpečnost. “

Souhrn je ukončen doporučením, aby se v budoucnu předcházelo podobným situacím porušujícím ústavní práva občanů.

20. Zdá se, že souhrn byl připraven v období od konce srpna do začátku září 1999, protože 29. září 1999 pan Shogunov informoval generální prokuraturu, že nařízení o odstranění porušování nelze provést. Odvolal se na zmíněný souhrn a na soudní rozhodnutí, v nichž se uvádí, že stěžovatel a jeho řidič se pokusili „projet přes kontrolní stanoviště bez čekání ve frontě na své pořadí“ a „že nepředložili pasy, cestovní příkazy či migrační karty“. Ministr svou informaci uzavřel takto:

„S přihlédnutím k těmto soudním rozhodnutím a se zřetelem ke specifickým podmínkám služby na kontrolních stanovištích na hranici přiléhající k oblastem, z nichž pochází trestná činnost a jež jsou

často pod palbou, což zanechává určitý dopad na režim a povahu služby policistů ... bylo navrženo, aby tyto události byly projednávány na operačních poradách oddělení.“

21. Závěrem, dne 12. července 2000 P. Volodin, vedoucí odboru v úřadu ruského ombudsmana, odpověděl na stěžovatelovu stížnost takto:

„Jak vyplývá z odpovědi generální prokuratury, omezení ústavních práv občanů na svobodu pohybu na hranici Kabardino-Balkarijské republiky bylo uloženo v souvislosti s hrozbou vstupu podvratných skupin ozbrojených banditů na její území a bylo účinné pouze po krátkou dobu. Za podmínek článku 56 Ústavy Ruské federace bylo uvedené omezení legitimní.“

1. Odmítnutí přístupu do školy
2. Mezi zářím 1998 a květnem 2000 navštěvovali stěžovatelův devítiletý syn a sedmiletá dcera školu č. 8 v Nalčiku.
3. Dne 24. prosince 1999 obdržel stěžovatel náhradu za majetek, o který přišel v Čečenské republice. Výměnou za tuto náhradu se musel stěžovatel vzdát své migrační karty, tj. místního dokumentu potvrzujícího jeho pobyt v Nalčiku, a svého statusu nuceného migranta z Čečenska.
4. Dne 1. září 2000 šli stěžovatelův syn a dcera do školy, avšak byl jim odmítnut přístup, protože stěžovatel nemohl předložit svou migrační kartu. Ředitel školy souhlasil s tím, že přijme děti neformálně, avšak informoval stěžovatele, že jestli odbor školství tuto dohodu odhalí, budou děti ihned vyloučeny.
5. Dne 4. září 2000 si stěžovatel stěžoval u soudu o odmítnutí Odboru pro vzdělání a vědu v Nalčiku (dále jen „Odbor“) přijmout jeho děti do školy. Odbor odpověděl, že po 24. prosinci 1999 neměl stěžovatel žádné právní důvody pro to, aby zůstal v Nalčiku, a že jeho žádost znamenala neoprávněný zásah do zákonných práv jiných dětí, protože škola č. 8 byla značně přeplněná dokonce i bez jeho dětí.
6. Dne 1. listopadu 2000 zamítl Městský soud v Nalčiku stěžovatelovu stížnost jako neopodstatněnou. Soud konstatoval toto:

„Stěžovatel a členové jeho rodiny mají bydliště v Nalčiku bez řádné registrace k jejich pobytu. Za těchto okolností je jeho žádost o přijetí jeho dětí do školy č. 8 neopodstatněná. ...

Podle osvědčení vydaného ředitelem školy č. 8 měla škola k 11. říjnu 2000 459 žáků, i když je určena pro výuku 230

27. Dne 21. listopadu 2000, po stěžovatelově odvolání, Nejvyšší soud Kabardino-Balkarijské republiky rozsudek ze dne 1. listopadu 2000 potvrdil.
28. Relevantní vnitrostátní právo
29. Ústava Ruské federace ze dne 12. prosince 1993
30. Článek 19 Ústavy upravuje rovnost všech před zákonem a před zákonem zřízenými soudy, jakož i rovnost práv a svobod.
31. Článek 27 stanoví, že každý se zákonným pobytem na území Ruské federace má právo volně se pohybovat a vybrat si své místo pobytu či bydliště.
32. Článek 43 stanoví, že každý má právo na vzdělání. Základní vzdělání ve státních a municipálních vzdělávacích institucích je přístupné všem a je bezplatné. Rodiče musí zajistit, že se jejich dětem dostane vzdělání.
33. Článek 56 stanoví, že v případě nouze mohou být práva a svobody omezeny za účelem ochrany národní bezpečnosti a ústavních základů. Stav nouze může být vyhlášen pouze v souladu s federálním ústavním zákonem.
34. Zákon o policii (č. 1026-1 ze dne 18. dubna 1991)
35. Ustanovení § 11 odst. 22 zákona o policii stanoví, že policie může dočasně omezit nebo zakázat provoz vozidel nebo chodců na ulicích či silnicích nebo odmítnout přístup do specifických

oblastí či míst za účelem ochrany zdraví občanů, života či majetku nebo provádění vyšetřovacích či pátracích operací.

III. Relevantní mezinárodní dokumenty

33. Dne 4. ledna 1969 vstoupila v platnost Úmluva OSN o zrušení všech forem rasistické diskriminace. Relevantní část článku 1 této Úmluvy stanoví toto:

„V této Úmluvě znamená termín «rasová diskriminace» jakékoli rozlišování, vylučování či zvýhodňování na základě rasy, barvy, příbuzenství nebo národnostního či etnického původu, jehož účelem nebo účinkem je anulování či bránění v uznání, požívání nebo vykonávání na základě rovnosti lidských práv a základních svobod v politické, ekonomické, sociální, kulturní nebo jiné oblasti.“

34. Dne 13. prosince 2002 Evropská komise proti rasismu a netoleranci Rady Evropy (ECRI) přijala obecně politické doporučení č. 7 pro národní legislativu bojovat proti rasismu a rasové diskriminaci. Toto doporučení definuje „rasovou diskriminaci“ takto:

„1. Pro účely tohoto doporučení se budou aplikovat následující definice:

(b) přímá rasová diskriminace znamená rozdílné zacházení spočívající na takových důvodech jako rasa, barva, jazyk, náboženství, národnostní nebo etnický původ, které postrádá objektivní a racionální odůvodnění. ...

(c) nepřímá rasová diskriminace znamená případy, kdy evidentně neutrální faktor jako ustanovení, kritérium nebo praxe nelze snadno splnit, nebo znevýhodnění osob náležejících ke skupině určené na základě rasy, barvy, jazyka, náboženství, národnostního či etnického původu, pokud tento faktor postrádá objektivní a racionální odůvodnění. ...“

PŘÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

1. Údajné porušení článku 2 Protokolu č. 4 Úmluvy
2. Stěžovatel si stěžoval na to, že mu byl odmítnut vstup do Kabardino-Balkarije přes kontrolní stanoviště Uruk. Odvolal se na článek 2 Protokolu č. 4 k Úmluvě, jehož relevantní část stanoví toto:

„1. Každý, kdo se právoplatně zdržuje na území některého státu, má na tomto území právo svobody pohybu a svobody zvolit si místo pobytu.

3. Žádná omezení nemohou být uvalena na výkon těchto práv, kromě těch, která stanoví zákon a jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, udržení veřejného pořádku, předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.
4. Práva uvedená v odstavci 1 mohou v určitých oblastech podléhat omezením stanoveným podle zákona a odůvodněným veřejným zájmem v demokratické společnosti.“
5. Podání stran
6. Stěžovatel
7. Stěžovatel uvedl, že skutečnost odmítnout mu vstup do Kabardino-Balkarije byla potvrzena v dopise generální prokuratury ze dne 1. února 2000. Nedatovaný souhrn schválený ministrem vnitra Kabardino-Balkarije (postoupený zástupci stěžovatele dne 3. března 2000) rovněž odkazoval na skutečnost, že podřízení policisté obdrželi od svých nadřízených ústní pokyn nempouštět Čečeny. V souhrnu se však doporučovalo, aby policisté nebyli pokáráni za provedení nezákonných pokynů, ale za předložení kontradiktorních verzí o událostech různým státním orgánům. Důraz na toto pokáráni podle stěžovatele demonstroval, že ministři nešlo o

porušování lidských práv, ale spíše o „neschopnost policistů konsistentně lhát“.

8. Stěžovatel tvrdil, že svoboda pohybu byla porušena diskriminačními kontrolami všech vozidel a cestujících organizovanými ruskou policií na normální silnici pro motorová vozidla navzdory tomu, že nebyl vyhlášen žádný stav nouze. Podle jeho názoru ustanovení § 11 odst. 22 zákona o policii neopravňuje policii k tomu, aby postavila bariéry na silnici pro motorová vozidla pod záminkou, že „domnělí zločinci by snad mohli použít silnici pro motorová vozidla k tranzitu“. Vláda neidentifikovala žádnou aktuální hrozbu pro zdraví, život či majetek obyvatel, ani netvrdila, že policie prováděla specifické vyšetřovací či pátrací operace na kontrolním stanovišti Urukh.
9. Vláda
10. S odvoláním na „komplikovanou operační situaci“ v Jižním federálním obvodu 19. června 1999 nebo některého blízkého data, Vláda tvrdila, že policisté dočasně omezili provoz vozidel a chodců v souladu s ustanovením § 11 odst. 22 zákona o policii ve snaze zabránit možným trestným činům a zaručit veřejnou bezpečnost. Stěžovatelovo právo na svobodu pohybu nebylo porušeno, protože policie by mu nebyla zabránila ve vstupu do Kabardino-Balkarije, kdyby byl ve frontě vyčkal na své pořadí, a protože měl eventuální možnost vstoupit přes jiné kontrolní stanoviště. Závěrem Vláda uvedla, že dopis prokuratury není jako důkaz přípustný, protože jej ruské soudy neposuzovaly.
11. Hodnocení Soudu
12. Zda došlo k omezení stěžovatelova práva na svobodu pohybu
13. Soud konstatuje, že má řešit spor ohledně přesného sledu událostí dne 19. června 1999. Musí proto dospět k rozhodnutí na základě důkazů předložených stranami. V řízení před ním neexistují procedurální překážky, pokud jde o přípustnost důkazů nebo předem stanovené formule pro jejich hodnocení. Soud přijímá rozhodnutí, která se podle jeho názoru opírají o volné hodnocení všech důkazů, včetně takových dedukcí, které mohou vyplynout ze skutečností a z podání stran. Podle jeho ustálené judikatury může důkaz vyplynout z koexistence dostatečně silných, jasných a shodných dedukcí nebo podobných nevyvratitelných faktických domněnek. Kromě toho, úroveň přesvědčení nezbytného k dosažení specifického závěru a v této souvislosti rozdělení důkazního břemene jsou inherentně spojeny se specifičností faktů, s povahou předložených tvrzení a s právem podle Úmluvy, o které se jedná (viz Nachova a ostatní v. Bulharsko /GC/, č. 43577/98 a 43579/98, § 147, ECHR 2005-VII).
14. Stěžovatel také tvrdil, že jemu a jeho řidiči, kteří jsou oba čečenského původu, byl odepřen vstup do Kabardino-Balkarije přes kontrolní stanoviště Urukh, protože dopravní policie jednala na základě ústního pokynu odmítnout vstup všem Čečenům, kteří cestují soukromými auty.
15. Tvrzení stěžovatele byla podpořena zprávou o porušování ústavních práv, přiloženou k dopisu prokurátora ze dne 1. února 2000, a souhrnem nálezů vnitřního šetření, schváleným vedoucím a zástupcem vedoucího odboru vnitřní bezpečnosti a ministrem vnitra. Bylo zjištěno, že uvedená instrukce pocházela od zástupce vedoucího Policie pro veřejnou bezpečnost Kabardino-Balkarijského Ministerstva vnitra a byla postoupena podřízeným policistům dopravní policie.
16. Vláda trvala na tom, že stěžovatel se pokoušel předbíhat ve frontě vozidel, avšak když mu bylo odmítnuto přednostní zacházení, opustil kontrolní stanoviště ze své vlastní vůle. Vláda se odvolala na rozsudek Městského soudu v Nalčiku ze dne 25. srpna 1999, po odvolání potvrzený Nejvyšším soudem Kabardino-Balkarije dne 21. září 1999.
17. Soud však není přesvědčen o tom, že rozsudek Městského soudu v Nalčiku založil spolehlivý faktický základ pro hodnocení, protože jeho nálezy se jeví jako nekonsistentní a rozporuplné. Městský soud například našel, že zesílené kontroly vozidel dne 19. června 1999 byly zavedeny policejním nařízením (č. 68), které však bylo vydáno až o dva dny později, dne 21. června 1999. Městský soud také našel, že stěžovatel odmítl předložit svůj pas či jiný doklad totožnosti. Stěžovatel však nečekal na to, až na něho dojde řada ve frontě, a odjel z vlastní vůle, takže nepředložení dokumentů nelze proti němu namítat. Alternativně, jestliže jej policie požádala o

doklady, znamená to naopak, že na něho přišla řada ve frontě nebo také že mu bylo umožněno přednostní odbavení. Dále pak Městský soud zjistil, že stěžovatel předložil svůj průkaz advokáta, avšak nevysvětlil relevanci svého nálezu, že průkaz byl vystaven v Grozném spíše než v Nalčiku (nález, který je navíc vyvrácen kopií průkazu předloženého stěžovatelem jako důkaz). V rozsudku Nejvyššího soudu Kabardino-Balkarije ze dne 21. září 1999 není uvedeno nic, co by tyto nesrovnalosti eliminovalo.

18. Za těchto okolností Soud věří stěžovatelově verzi událostí, která byla podepřena nezávislým šetřením provedeným prokuraturou a policejními orgány. Soud nalézá, že dopravní policie na kontrolním stanoviště Urukch zabránila stěžovateli překročit administrativní hranice mezi dvěma ruskými regiony, Ingušskem a Kabardino-Balkarijí. Proto zde došlo k omezení stěžovatelova práva na svobodu pohybu v rámci teritoria žalovaného státu ve smyslu článku 2 § 1 Protokolu č. 4 k Úmluvě.
19. Zda bylo omezení oprávněné
20. Soud poznamenává, že struktura článku 2 Protokolu č. 4 je podobná struktuře článků 8 a 11 Úmluvy. Aby bylo napadené omezení slučitelné se zárukami článku 2 Protokolu č. 4, musí být „v souladu se zákonem“, sledovat jeden nebo více účelů uvedených v odstavci 3 a být „nezbytné v demokratické společnosti“ (viz Raimondo v. Itálie*), rozsudek ze dne 22. února 1994, Série A č. 281-A, str. 19, § 39) nebo, pokud se omezení vztahuje pouze na určité oblasti, být „odůvodněné veřejným zájmem v demokratické společnosti“, jak stanoví odstavec 4,
21. Vláda tvrdila, že omezení bylo uloženo v souladu s ustanovením § 11 odst. 22 zákona o policii za účelem odradit od páčání trestné činnosti a zaručit veřejnou bezpečnost. Stěžovatel proti tomu namítl, že omezení bylo zbytečně široké a že jeho účel byl tudíž abstraktní.
22. Od Soudu se nevyžaduje, aby rozhodl o obecné otázce, zda politická a sociální situace v Ingušsku nebo v Kabardino-Balkariji v rozhodné době vyžadovala zřízení kontrolních stanovišť na federální silnici pro motorová vozidla a zevrubné kontroly totožnosti. Povinnost Soudu rozhodnout je omezena specifickými okolnostmi daného případu, zejména zda odmítnutí dovolit stěžovateli překročit administrativní hranici do Kabardino-Balkarije mělo zákonný podklad.
23. Šetření provedená prokuraturou a Ministerstvem vnitra Kabardino-Balkarije zjistila, že dané omezení bylo uloženo ústním pokynem vydaným zástupcem vedoucího Policie pro veřejnou bezpečnost Ministerstva vnitra Kabardino-Balkarije, plukovníkem Efendievem. Zdá se, že pokyn nebyl řádně formulován či zaznamenán nějakým zřetelným způsobem, který by umožnil Soudu posoudit jeho obsah, rozsah a právní základ. Ve skutečnosti se odkaz na ustanovení § 11 odst. 22 zákona o policii poprvé objevil v podání Vlády při řízení před Soudem. V každém případě podle názoru prokuratury byl uvedený pokyn porušením ústavního práva na svobodu pohybu zakotveného v článku 27 ruské Ústavy.
24. V souladu s tím Soud nalézá, že omezení stěžovatelovy svobody pohybu nebylo v souladu s Ústavou. Tento nález činí zbytečným zkoumat, zda bylo nezbytné v demokratické společnosti.

Proto byl článek 2 Protokolu č. 4 k Úmluvě porušen.

1. Údajné porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 2 Protokolu č. 4 k Úmluvě
2. Stěžovatel tvrdil, že omezení jeho práva na svobodu pohybu vůči němu působilo diskriminačně, protože bylo podmíněno jeho etnickým původem. Odvolal se na článek 14 Úmluvy, který stanoví:

„Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoliv důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení.“

1. Podání stran

2. Stěžovatel uvedl, že by byl kontrolním stanovištěm bez překážek projel, kdyby byl býval zatajil svůj čečenský etnický původ. Dne 24. června 1999, tj. o pět dní později, stěžovatel na tomtéž kontrolním stanovišti uvedl, že je Avar, takže neměl s projetím žádné problémy. Avšak 19. června 1999 by byl nemohl svůj etnický původ zatajit, protože jeho společník hovořil ruský s čečenským přízvukem a jeho auto mělo poznávací značku Čečenské republiky.
3. Vláda odmítla stěžovatelovu stížnost na diskriminaci jako neopodstatněnou, protože ruská Ústava od občanů nevyžaduje, aby informovali o svém etnickém původu, a ten ani není uveden v osobních dokladech totožnosti.
4. Hodnocení Soudu
5. Soud připomíná, že článek 14 nemá nezávislou existenci, avšak hraje důležitou roli jako doplněk ostatních ustanovení Úmluvy a jejích Protokolů, jelikož chrání jednotlivce nacházející se v podobných situacích před jakoukoli diskriminací při požívání práv stanovených v těchto dalších ustanoveních. Jestliže byl učiněn odkaz na některý hmotně právní článek Úmluvy nebo Protokolů buď na samotný nebo ve spojení s článkem 14 a jestliže bylo nalezeno separátní porušení hmotně právního článku, není obecně nutné, aby Soud posuzoval případ rovněž podle článku 14, zatímco je tomu jinak, jestliže je podstatným aspektem případu jasná nerovnost zacházení při požívání daného práva (viz Chassagnou a ostatní v. Francie*) /GC/, č. 25088/94, 28331/95, § 89, ECHR 1999-III a Dudgeon v. Spojené království, rozsudek ze dne 22. října 1981, Série A č. 45, str. 26, § 67).
6. Pokud jde o okolnosti daného případu, Soud připomíná, že kabardino-balkarijský výše postavený policista nařídil dopravním policistům, aby nepouštěli Čečeny. Jelikož podle tvrzení Vlády není etnický původ osoby uveden nikde v ruských dokladech totožnosti, bránilo toto nařízení v přechodu hranice nejen každé osobě, která byla skutečně čečenského původu, ale také těm, kdo byli pouze vnímáni jako osoby náležející k této etnické skupině. Nikdo netvrdil, že podobným omezením byli podrobeni také představitelé jiných etnických skupin (viz zejména odstavec 51 výše). To podle názoru Soudu znamenalo jasnou nerovnost zacházení při požívání práva na svobodu pohybu z důvodu etnického původu.
7. Etnický původ a rasa jsou pojmy, které mají vzájemný vztah a překrývají se. Zatímco pojem „rasa“ má kořeny v myšlence biologické klasifikace lidských bytostí do poddruhů podle morfologických rysů, jakými jsou barva pleti nebo faciální charakteristiky, etnický původ vychází z myšlenky společenských skupin vyznačujících se společnou národností, kmenovým příbuzenstvím, náboženskou vírou, společným jazykem nebo kulturním a tradičním původem a historií.
8. Rozdílné zacházení s osobami v relevantně podobných situacích bez objektivního a racionálního odůvodnění znamená diskriminaci (viz Willis v. Spojené království, č. 36042/97, § 48, ECHR 2002-IV). Diskriminace z důvodu skutečného nebo domnělého etnického původu jednotlivce je formou diskriminace (viz definice OSN a Evropské komise proti rasismu a netoleranci - odstavce 33 a 34 výše). Rasová diskriminace je obzvláště zavrženíhodnou formou diskriminace a ve světle jejích zhoubných důsledků vyžaduje od státních orgánů zvláštní bdělost a ráznou reakci. Z tohoto důvodu musí státní orgány užít všech dostupných prostředků k boji proti rasismu a takto posilovat demokratickou vizi společnosti, jejíž různorodost není pojímána jako hrozba, nýbrž jako zdroj obohacení (viz Nachova a ostatní, citováno výše, § 145).
9. Jakmile stěžovatel prokázal, že došlo k rozdílnému zacházení, je na žalované Vládě, aby prokázala, že rozdílnost v zacházení mohla být odůvodněná (viz například Chassagnou a ostatní, citováno výše, § 91-92). Soud již zjistil, že tvrzení Vlády, že se stěžovatel snažil získat ve frontě přednost, je za faktických okolností případu neudržitelné (viz výše odstavce 42-43). Na základě toho byl stěžovatel ve stejném postavení jako ostatní osoby přející si přejít administrativní hranici do Kabardino-Balkarije.
10. Vláda nenabídla žádné odůvodnění pro rozdílnost v zacházení mezi osobami čečenského a nečečenského etnického původu při požívání jejich práva na svobodu pohybu. Na každý pád má Soud za to, že žádná rozdílnost v zacházení, která spočívá výlučně nebo v rozhodující míře

na etnickém původu osoby, nemůže být objektivně odůvodněná v současné demokratické společnosti postavené na principech pluralismu a respektu k různým kulturám.

11. Na závěr, jelikož stěžovatelovo právo na svobodu pohybu bylo omezeno pouze z důvodu jeho etnického původu, znamenala tato rozdílnost v zacházení rasovou diskriminací ve smyslu článku 14 Úmluvy.

Proto došlo k porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 2 Protokolu č. 4 k Úmluvě.

III. Údajné porušení článku 2 Protokolu č. 1

60. Stěžovatel si s odvoláním na článek 2 Protokolu č. 1 stěžoval na odmítnutí státních orgánů zajistit jeho dětem právo na vzdělání s odůvodněním, že neměl zaregistrované bydliště v Nalčiku a že neměl migrační kartu. Relevantní část článku 2 Protokolu č. 1 zní takt:

„Nikomou nesmí být odepřeno právo na vzdělání. ...“

1. Podání stran
2. Stěžovatel poukázal na to, že odmítnutí přijmout jeho děti do školy po letních prázdninách se opíralo pouze o skutečnost, že neměl registrované bydliště a „migrační kartu“, což se vyžadovalo pouze na čečenských rezidentech. Argument o přeplněné škole vyšel najevo až později, když si stěžoval u soudu.
3. Vláda akceptovala, že právo stěžovatelových dětí bylo nezákonně omezeno. Podle ruského práva nemohou být práva a svobody omezeny z důvodu zaregistrovaného místa bydliště a zákon o vzdělání garantuje právo na vzdělání bez ohledu na místo bydliště (§ 5).
4. Hodnocení Soudu
5. Soud připomíná, že smluvní státy tím, že se v článku 2 Protokolu č. 1 zavázaly „neupírat právo na vzdělání“, garantují každé osobě spadající pod jejich jurisdikci právo na přístup ke vzdělávacím institucím existujícím v dané době a možnost mít prospěch, formou oficiálního uznání studií, které ukončila, z dosaženého vzdělání (viz Kjeldsen, Busk Madsen a Pedersen v. Dánsko, rozsudek ze dne 7. prosince 1976, Série A č. 23, str. 25-26, § 52 a Případ „vztahující se k některým aspektům zákonů a užívání jazyků ve vzdělání v Belgii“, rozsudek ze dne 23. července 1968, Série A č. 6, str. 30-32, § 3-5).
6. Článek 2 Protokolu č. 1 zakazuje odepření práva na vzdělání. Toto ustanovení neuvádí žádné výjimky a jeho struktura je podobná struktuře článků 2 a 3, článku 4 § 1 a článku 7 Úmluvy („Nikomou nesmí být ...“), které společně zakotvují nejzákladnější hodnoty demokratických společností tvořících Radu Evropy. V demokratické společnosti hraje právo na vzdělání, které je nezbytné pro podporu lidských práv, tak základní roli, že restriktivní interpretace první věty článku 2 Protokolu č. 1 by nebyla konsistentní s předmětem a účelem tohoto ustanovení (viz Leyla Sahin v. Turecko /GC/, č. „774/98, § 137, ECHR 2005-XI). Toto právo lze rovněž nalézt za podobných podmínek v dalších mezinárodních dokumentech, jakými jsou Všeobecná deklarace lidských práv (článek 26), Mezinárodní pakt o ekonomických, sociálních a kulturních právech (článek 13), Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace (článek 5 písm. e/ a v/) a Úmluva o právech dítěte (článek 28). Není pochybností o tom, že právo na vzdělání zaručuje přístup k základnímu vzdělání, které je prvořadě důležitosti pro vývoj dítěte.
7. Soud konstatuje, že stěžovatelovým dětem byl odepřen vstup do školy, kterou předtím navštěvovaly po předchozí dva roky. Vláda nepopřela tvrzení stěžovatele, že skutečným důvodem pro toto odepření bylo, že stěžovatel odevzdal svou migrační kartu a tím zabránil své registraci jako rezidenta ve městě Nalčik.
8. Jak již bylo uvedeno výše, Úmluva a její Protokoly netolerují odepření práva na vzdělání. Vláda potvrdila, že ruské právo nedovoluje, aby byl výkon tohoto práva dětmi podmiňován registrací bydliště jejich rodičů. Z toho plyne, že stěžovatelovým dětem bylo odepřeno právo na vzdělání upravené vnitrostátním právem. Jejich vyloučení z vyučování bylo tudíž neslučitelné s

požadavky článku 2 Protokolu č. 1.

9. Proto byl článek 2 Protokolu č. 1 porušen.
10. Aplikace článku 41 Úmluvy
11. Článek 41 Úmluvy stanoví:

„Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přizná Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění“

1. Škoda
2. Stěžovatel požadoval 300 000 euro (EUR) jako náhradu morální újmy způsobené porušením jeho práva na svobodu pohybu a 500 000 EUR ohledně porušení práva jeho dětí na vzdělání.
3. Vláda uvedla, že stěžovatelův požadavek na náhradu morální újmy je excesivní a nerozumný a že by požadovaná částka měla být přiměřená okolnostem případu.
4. Soud konstatuje, že stěžovatel utrpěl morální újmu – jako například stres a frustraci vyplývající z jednání a rozhodnutí vnitrostátních orgánů, která byla shledána neslučitelnými s Úmluvou a jejími Protokoly, což nelze dostatečně kompenzovat nálezem porušení. Soud však má za to, že uvedené částky požadované stěžovatelem jsou excesivní. Při posouzení na bázi ekvity přiznává Soud stěžovateli z tohoto titulu částku 5000 EUR.
5. Náklady a výdaje
6. S odvoláním na časový rozvrh požadoval stěžovatel 90 000 ruských rublů (RUB) (cca 2600 EUR) jako náhradu za šedesát dní, které strávil v řízení před vnitrostátními soudy a přípravou materiálů pro štrasburské řízení. Stěžovatel dále požadoval 40 EUR jako náhradu poštovních a sekretářských výdajů.
7. Vláda uvedla, že stěžovatel nepodložil svůj požadavek příslušnými doklady.
8. Soud konstatuje, že stěžovatelův požadavek na náklady se rovněž vztahuje na stížnosti, které byly staženy nebo prohlášeny za nepřijatelné. Pokud jde o zbývající stížnosti, z podání stěžovatele vyplývá, že strávil jedenáct dní ve vnitrostátních řízeních a deset dní při přípravě dokumentů ve štrasburském řízení. Částka 1500 RUB (cca 44 EUR) požadovaná jako průměrná hodnota pracovního dne advokáta se nezdá být excesivní. Na základě toho, s přihlédnutím k materiálům, které má k dispozici, přiznává Soud stěžovateli částku 950 EUR jako náhradu nákladů a výdajů.
9. Úroky z prodlení
10. Soud pokládá za vhodné, aby úroky z prodlení vycházely z marginální úrokové míry pro půjčky Evropské centrální banky, k níž by měly být připočteny tři procentní body.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. Konstatuje, že byl porušen článek 2 Protokolu č. 4 k Úmluvě;
2. Konstatuje, že byl porušen článek 14 Úmluvy ve spojení s článkem 2 Protokolu č. 4 k Úmluvě;
3. Konstatuje, že byl porušen článek 2 Protokolu č. 1;
4. Konstatuje,

(a) že žalovaný stát je povinen zaplatit stěžovateli do tří měsíců ode dne, kdy se tento rozsudek stane konečným podle článku 44 § 2 Úmluvy, následující částky převedené na ruské ruble kurzem aplikovatelným v den vyrovnání:

- (i) 5000 EUR (pět tisíc euro) jako náhradu morální újmy;
- (ii) 950 EUR (devět set padesát euro) jako náhradu nákladů a výdajů;
- (iii) jakoukoli daň, která může být z výše uvedených částek splatná;

(b) že po uplynutí výše uvedených tříměsíčních lhůt až do vyrovnání budou splatné z výše uvedených částek prosté úroky rovnající se marginální úrokové míře pro půjčky Evropské centrální banky plus tři procentní body, a to po dobu prodlení;

5. Zamítá zbývající část stěžovatelova požadavku na spravedlivé zadostiučinění.

Vyhotoveno v anglickém jazyce a vyhlášeno písemně dne 13. prosince 2005 v souladu s ustanovením 77 § 2 a 3 Jednacího řádu Soudu.

1. DOLLÉOVÁ

tajemnice sekce

A.B. BAKA

předseda

* Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku - Přílohový sešit XI/1997, Rozhodnutí ES o stížnosti č. 12954/87, str. 2.

* Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku - Přílohový sešit XXX/2002, Rozhodnutí ES o stížnosti č. 25088/94, č. 28331/95, č. 28443/95, str. 2.